

PRZYPRAWOWAĆ (80) *vb impf*

o oraz drugie a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie); w inf -ra- (11); w pozostałych formach -ra- (50), -rã- (2) *MycPrz, CzechEp*.

inf przyprowować (13). ◇ *praes* 1 sg przyprowuję (2). ◇ 2 sg przyprowujesz (1). ◇ 3 sg przyprowuje (13). ◇ 3 pl przyprowują (27). ◇ *praet* 1 sg m -em przyprowował (1). ◇ 3 sg m przyprowował (6). f przyprowowała (1). ◇ 3 pl m *pers* przyprowowali (2). ◇ *fut* 1 pl m *pers* przyprowować będziemy (1). ◇ *imp* 2 sg przyprowuj (1). ◇ *con* 3 sg m by przyprowował (2). ◇ 2 pl m *pers* byście przyprowowali (1). ◇ *part praes act* przyprowując (9).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI w. (dwa z niżej notowanych przykładów).

1. *Przymocowywać, przytwierdzać, przyczepiać [co]* (6) : [starzy walecznicy] Miewáli też *Rompheas, Cathapultas*, s których theż łtrzeláli łzypy/ przyprowując prężyny że łtaly. *BielSpr* 61v.

[*przyprowować czego [składnia zależna od „jść się”]*: łkąd owo nowłzy medici nołów [...] przyprowować fie ięli kiedy zráníony [...] vpádnie/ vpátrzawłzy do téy operatiéy pátientá [...] nos mu on łkąd ma być obmysłiwłzy *OczkoPrzymiot* 193.]

przyprowować do czego (2): *BielSpr* 61v; [*Konstantyn*] vyrzał ná powietrzu krzyłz iálny iáko łłonce/ á przy nim napis táki: Wtym znáku zwyciężyłz. y wziął to łobie zá pewną wieść łzcześcia łwego: y kazał do włzytkich chorągwi krzyłze przyprowować *SkarŻyw* 396.

przyprowować czemu (żywotne) (1): *GliczKsiąż* F6 *cf cum inf*.

przyprowować komu [sobie] na czym (1): A łnadź iuz drudzy nie tylko ná głowie ále y ná nogach ty pontaly á ty ferety łobie przyprowuią. *RejZwierc* 57v.

cum inf (1): Yáko tedy gdi źrzebcá dopiro one^{so} wzyawłłzy s páłtwilká/ dobrzy gołpodarze ofiadáyąc/ kloc yemu włoczyć przyprowuią/ aby fie cyągnąc y ná łobyte ludzi nołić przyłožył y náuczył. *GliczKsiąż* F6.

Przen [komu] (1) :

Zwrot: »przyprowować rogi« (1): Ty ćiefzyłz nádzieią Sercá/ które mdleią: Ty vbogiemu przyprowuielz rogi/ Ze mu áni król/ áni hetman łrogi. *KochPieś* 4.

2. *Przygotowywać do użytku; sporządzać, budować, organizować; conficere PolAnt; adornare Modrz; apparare, componere, instruere, ordinare Calep [w tym: co (25)]* (28) : Thu acźkolwiekem nieczo namienił o łprawowaniu Wodek y o paleniu/ A włzakże nietak dołtatecznie yle potrzeba/ á tho zwłalzcza nie wypifałem iáko *Alembiki* przyprowować y włzytko naczinie ku paleniu *FalZioł* II 3b; [*Hiszpanie*] Żelázo naleplze ták przyprowuią/ zákopa bláchy żelázne w źiemie/ á thám co łłábe żelázo rdzá zie/ iedno drzeń żelázny zołtanie/ z ktorego czynią zbroię/ miecze/ lance y inne bronie. *BielKron* 280v; *RejPos* [340]v; Instruo – Rozrzádzám, prziprowuię. *Calep* 546a; Iáko mularz ináklzją do łwego murowánia máterya/ á ináklzją ćieślá do łwego budovánia bierze/ y ták ią przyprowuię/ iáko mu do iego końcá potrzebá. *SkarKazSej* 684a.

przyprowować k(u) czemu (2): *RejPs* 25 *cf W przen. Cf Ze zdaniem dopełnieniowym*.

przyprowować czym (1): *Cerussa, Bleywás*/ którym też złotnicy łrebro prziprowuią *Mącz* 50b.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Owłłsemem moy nędzny żywot k temu prziprowował/ Abych on twoy zakon łwyety nád włłsytko miłował *LubPs* cc.

Zwrot: »stoł przyprawować« = *nakrywać, zastawiać stół do posiłku* (1): Niektorzi zacność fwą okázuią bogáctwy/ y doftátkiem wżytkie⁸⁰: Przeto też y sług wiele chowáią/ y ftoł hoynie przypráwuią [*lautitias mensae adornant*]/ słuźby przyftraiaią/ ná fprzet fie domowy rozmáity/ y ná fzáty kofztowne zdobywáią *ModrzBaz* 56.

W przen (1) : Y przypráwował [*Bóg*] ręce moje ku káźdey obronie woienney/ ták yż żelázá kámáły rámioná moje. *RejPs* 25v.

Przen (3) : Bog fám fobie dom fercá náfze⁸⁰ przypráwuię. *SkarKaz* 457b *marg.*

przyprawować komu czego [*funkcja supinum = do przyprawowania*] (2): *RejPos* [292] *cf Szereg*; *RejPos* [292]v *cf W połączeniu szeregowym.*

W połączeniu szeregowym (1): A iż w domu oycá moiego rozlicznych przybytkow dofyć iyft [!]/ á ia ich wam iefzcze naprzod poydę gotowác/ przychędażác/ á przypráwowác. *RejPos* [292]v.

Szereg: »gotowác a przyprawowác« (1): Iż w domu Oycá mego [...] wiele rozlicznych páłacow ieft/ á poydę ich wam gothowác á przypráwowác *RejPos* [292]. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

a. *Przyrzędzác w celach leczniczych* (10) : Smoła [! (*N sg*)] ktorą oddzieraią od okrętow pláfri barwierze przyprawuią, dla tego iż wyfufza wilkości zbythnie/ abowiem będącz w morzu ftaie fie takiey mocy dla wodi Morzfkiey. *FalZioł* III 28c; Przyprawuią Tuciją omywaiąc ią rożaná wodką dla tego fie ftaie vżyteczną na choroby oczu *FalZioł* III 41c, I 82c, 93b; Ktoby śmiał tákową máśc przypráwowác/ ábo ktoby ią cudzoziemcá pomázał/ niech będzie ftracon z ludu fwego. *BibRadz Ex* 30/33; *RejPos* 348v.

przyprawowác z czego (1): wiele rzeczy przyprawuią s kwiatkow Rożanech, naprzod miodek Rożany/ czukier Rożany/ firop Rożany/ oleiek Rożany/ wodka Rożana. *FalZioł* I [115²]c.

przyprawowác komu (1): Ale fie podobno nędznik [*cf Ioann* 4/46 *i n.*] nádzyewał/ iż mu iáko człowiek miał [*Chrystus*] iákie zyołá thłuc/ áłbo iákie fyropy przypráwowác/ y prósi go áby wftąpił do domu iego. *RejPos* 242v.

przyprawowác z czym (2): Y iakmiarfz oleyki wżytki w aptekach na rozmagite niemoczy z oliwą przyprawuią. *FalZioł* III 22d, I 64a.

b. *Przyrzędzác do spożycia; poprawiac smak, czasem: dodajác przypraw* [*w tym: z czym* (4)] (6) : Niektorzy ludzie przyprawuią thę Mannę zczukrem albo z miodem á niektorzy też z fokięm Lákracijey *FalZioł* III 4d; Ale kto chce czołnku pożywác Takowem obyczaiem czołnek przyprawuy/ odbierz każdą głowę z namnieyfzey fkorki/ kładz go do wody wrzączey/ áże gorzkość y furowość z fiebie wypufci *FalZioł* IV 45d; Niektorzi też fzczuki z limunijami przyprawuią *FalZioł* V 64, I 108b, IV 42b.

Zwrot: »potrawy [z czego] przyprawowác« (1): Lactarius, Który rozmáyite potráwy vmie z mleká przipráwowác. *Mącz* 181b.

3. *Sposobić do spełnienia określonego zadania, przyuczac* [*w tym: kogo* (8), *co* (2)] (10) :

przyprawowác do czego (7): Był młodzieniec on bárzo cíchy/ profty/ czyfty/ mátká go do fłuźby Bożey [...] przypráwowála *SkarŻyw* 470; A Iozue lud on przepráwiony/ do woyny przypráwuiąc: od zakonu Bożego y nabożeńftwá począł. *SkarŻyw* 501, 283, 472; Co był chrzeft Ianow/ ná

innym się miejfcu nauczyło: obmywał ludzie wodą w Iordanie/ á do Mešsyałzá ie y do chrztu iego przypráwował *SkarKaz* 514a, 577; *SkarKazSej* 686a.

przyprawować na co (1): y zá przeštrogą Boską rušzył się [*Jakub*] z onego miejfcá/ tám gdzie mu się Pan Bog napierwey w Bethel vkazał: áby tám ošobliwe nabożeńštwo y ofiáry Bogu wczynił. Y przypráwował wšczyłek dom šwoy ná onę nabožną drogę *SkarŽyw* 348.

przyprawować czym (2): *WujJudConf* 199v; Wielkie tež iešt šczęšcie Rzeczyošpolitey/ gdy na ludzie cnotliwe y bogoboyné/ y kárne/ y do tego ie przypráwować šwoim štáráním y zwyczáymi/ y náuką može. *SkarKazSej* 686a.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Tám tedy Pášterze máiá poćiechy niemocnym dáwác/ w wierze ich pošiláiac y przypráwuiác náuką/ iákoby Šzátáńškie pokušy mogli zwycięžyc. *WujJudConf* 199v.

W przen (1) : Bog y Pan náš IEZVS Chryštus škoro się w náturę nášę wćielił: y w żywoćie mátki šwey nie próžnował: ále dáry šáki šwoiey ná ludzie wylewác y nášę zbáwienie špráwować poczynał: gotuiác šobie ábo ráczey ludziom šługę džiwnego/ ktoryby šercá ich do przyimowánia Mešsyałzá przypráwował. *SkarKaz* 577a.

Przen [k czemu] (1) : Wšzyšcy ludzie przedeń poydą/ wiele ich tám štráchow doydą/ k Šádu się grožnemu gotuiác/ šumnienie šwe przypráwuiác. *ArtKanc* T.

4. *Ozdabiać, upiękšzac [kogo* (1), *co* (7)] (8) : *RejZwierc* [193]v; Drudzy šą štrože iezdni zdrowia Cefarškiego/ zowá ie *Spachiošlani*/ áłbo *Spachlary*/ cí šą ná dworze Cefarškim náštroyniešzy y šwietleyšzy/ košztem wielkim obyczáiem Perškim konie przypráwuiác/ iezdžá przy Cefarzu iedni po práwey/ drudzy po lewey štronie *BielSpr* 52.

przyprawować czym (3): Iey [*Fortunie*] gwoli murem wáŹne košćioły štáwiáli. Chędogiem złotem oštarze iey przypráwuiác/ A ná nich wonne ofiáry špráwuiác. *WitošLut* A6. *Cf przyprawować komu czym*.

przyprawować komu [sobie] czym (2): *Psimmythium*, Latine, Cerusa, Bárwá niewiešcia/ ktorá šobie twarz przypráwuyá. *Mącz* 328d, 359a.

Przen (3) :

przyprawować komu [= dla kogo] (1): *RejPos* 348v *cf Szereg*.

przyprawować w co (1): Fortunny to iešt káždy co ná tym przeštawá/ Co mu šczęšcie przyniošło [...]. Vwážiác y przešłé y dzišieyšze rzeczy/ A to máiac ná wietšzey/ co ma przypášć/ pieczy. A nie tylko iedno to co ciáłu šmákuie/ Lecž to co fláchetną myšl w cnoty przypráwuié. *RejWiz* 18.

przyprawować czym (1): [*Chwal dušo moja Pana*] Ktory cíę thák koronuie/ miłošierdžiem przypráwuié *ArtKanc* Q19.

Szereg: »przyprawować a ochędožác« (1): A w then czás iuž gdy [*Bóg*] pozna šobie tákie wierne šercá nášé/ á iž ie przypráwować á ochędožác iemu będyemy wedle woley šwiętey iego/ tu iuž on chce tež być Bogiem miłošciwym tákiemu káždemu *RejPos* 348v.

5. *Wywoływać coš, powodować* (2) :

przyprawować ku czemu (1): Iabłko granatum kthore iešth šlodkie, to odwilža žoładek y miękczy gi/ á tak ku štolczom prziprawuié *FalZioł* III 20d.

Przen [co] (1) : Abowiem ty przypadki wżytki krew śpráwuie/ Ktorey śkutki náturá śámáśz przypráwuie. [...] Iáko miłość y rádość/ wefele y śmutek/ To káždy z wláności krwi ten przypada śkutek. *RejWiz* 117.

6. Doprowadzać kogoś do jakiegoś stanu [w tym: kogo (15), co (2)] (20) :

przyprawować o co (1): Ango, Dręczę śie/ Trapie [!] Et, Metaph. O dobrą myśl przipráwuie [!]. *Mącz* 9d.

a. Do złego stanu: szkodzić, sprowadzać nieszczęście [w tym: o co (10)] (14) : iáko żáłośna rzecz/ śtráćić to/ co nie tylko iedna rozlicznego dobrá pośtradanie/ ále przypráwuie o rozliczne kátowanie? O pánieńśtwo moie/ [...] ná któryś hak przyśzło? *LatHar* 149.

przyprawować w co (3): Raz ogniem/ raz złodźieiem/ zdrádliwemi śługi/ Nieźczczęśće wele [!] ludźi przypráwuie w długi. *CzahTr* L4v. Cf »w sromotę przyprawować«, »w upadek przyprawować«.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): A ták moy miły bráćie tyć nas mędrośtki wżędy o to przypráwuia/ iż áni w piśmie świętym/ áni w śpráwach Rzeczypośpolitey śłufźnie śie obaczáć nie móżemy *RejZwierc* 198.

Zwroty: »o lekkość [= hańbę] przyprawować« (1): Hárpalus pan ieden prośił Philipá krolá Mácedońskiego zá powinowátym śwoim/ kthoremu tákże o poczćiwość śzło/ áby mu wżdy iáką w tym kádkę vkazał ná śładzie/ powiedáiąc [...]/ áby go o tháką lekkość iáwnie nie przypráwował/ á iżby to mogło być bez ośławy iego. *RejZwierc* 56 [*idem*] [*WerReguła* 35 (*Linde s.v. przypawić*)].

»w sromotę przyprawować« (1): Obyczáiem prorockiem [*Noe*] oznáymuie przekłęctwo boże/ ná ty/ ktorzy rodźice śwe w śromotę przypráwuia. *BibRadz* I 5d *margin.*

»o szaleńśtwo przyprawować« (1): Ale pijány/ żadný w téy mierze wymówki śłufźnej niéma/ áni mieć móże/ bo go o śzaleńśtwo żadna przyczyná pośtronna/ żadna przygodá/ ábo kaźń páńśka/ ále iego wlána chuć/ iego wołá śámá/ á zły náłóg przypráwuie. *KochPij* C2.

»o szkodę przyprawować« (1): [*Odpowiedź chrześcijan, którym obiecywano łaski doczesne za odrzeczenie się wiary*:] Niechcemy twych dárow/ ktore nas o śzkodę niezmierną przypráwuia: Niechcemy tey czći z ktorey śie wieczna nieczęść rodzi *SkarŻyw* 207.

»o śmierć przyprawować« [*w tym: czym (1)*] [*szyk zmienny*] (4): [*okrutny cesarz Aulus Vitellius*] śmiechem ludzi przypráwował o śmierć. *BielKron* 146; *Lene venenum*, Które z nienacká o śmierć przipráwuie. *Mącz* 188c; *SkarŻyw* 81, [197].

»o, w upadek przyprawować« (1:1): *RejPos* 196; W którym Páńśtwie the śpráwy tákie [*tj. zdrada i pochlebstwo*] śie náyduia/ Iuż ono o vpadek záwždy przypráwuia. *MycPrz* I B3.

W przen [w co] (1) : A ś śwoiemi panięty [*król Warchoł*] ma iákąś rośpráwę/ Ktorzy około niego wżędy huffy śtoia/ A drudzy po powietrzu rozlicznie śie broia. Z mieczmi/ z łuki/ w káwtaniech/ drudzy z árkábuzy/ Przypráwuiać nędzny świát w rozmáite guzy. *RejWiz* 166.

b. Skłaniać do jakiegoś postępowania (5) :

przyprawować do czego (2): wam ie [*tj. prostych ludzi*] Pan Bog zlećił/ wam máiętności y zdrowia ich poruczył/ ábyście ie do śpráwiedliwości przypráwowałi *SkarKaz* 120a. Cf *Ze zdaniem dopełnieniowym*.

przyprawować k(u) czemu (3): Hárdźie każe [= *chępi się*] ná męstwo/ liedźi by Koczkodan/ Połąg frogi okazał [*tj. przybrał srogą postawę*]/ gębę z wąsem odął. Panowie ie [*młódź szlachecką*] też częścią k temu przypráwuią/ chocia winien/ zá nimi częŝto ŝie wzdeymuią *BielSat D [idem] BielRozm 24. Cf Ze zdaniem dopełnieniowym.*

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: do tego (1), k temu (1); aby] (2): *RejPos 145v; RZymiánie ŝtárzy mieli to w obyczáiu/ iż młode ludźi kthemu przypráwowali/ áby ŝie ćwiczyli ŝermować/ krokow ŝtháwiác káżdą bronią/ ŝtrzelbą/ mieczem/ poćifki BielSpr 3v.*

7. Narządzać na utratę czegoś, pozbawiać czegoś [w tym: kogo o co (2)] (3) : y maŝ to ták bydź wolno/ trudnoŝci zádáwác ludźiom dobrym/ y o koŝt ich przypráwować [...]? *GórnRozm I2.*

Zwrot: »o gardło, o zdrowie przyprawować« (1:1): Też gdy będzie dany łok s korzenia pokrzykowego tak wiele iako półtora złotego zaważy á miodu warzonego tzunek [*lege: trunek = porcja do jednorazowego wypicia*], zmieŝzay gi ŝpołem ŝtim łokiem á day ŝie tego napić ciepło poranu/ [...] ale nietrzeba thego łoku wiele brać bo o zdrowie przypráwuię. *FalZioł I 87b; CzechEp 59.*

8. Podrabiać, fałszować; adulterare *Modrz [co] (3) :* Szynkarze wielkie⁸⁰ ŝwowełeńŝwá vżywáią/ fáłŝzuiąc á przypráwuiąc winá/ y drogo ŝzácuąc. *ModrzBaz 34, 34.*

przyprawować z czym (1): Wiele Ludzi fáłŝzywe Złotho czynią/ takież też y Srebro/ Iako z Auripigmenthu [...] z ŝołą Armoniacu m [*!*]/ z żywem ŝrebrem czerwonem przypráwuią złoto/ kthore proŝthemu cźłowiekowi ieŝt trudne ku poznaniu *FalZioł III 34b.*

Synonimy cf PRZYPRAWIAĆ.

Formacje współrdzenne cf PRAWIĆ.

Cf PRZYPRAWUJĄCY